
IABR 2012; een waarschuwing aan architecten

Auteur Mark Graafland

De vijfde Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) kiest voor de derde keer de stad als onderwerp, met als motto: 'No cities, no future'. De IABR stelt vast dat architectuur geen rol van betekenis meer speelt in het maatschappelijke krachtenveld. Design in de brede zin van het woord wordt de nieuwe manier van werken als het om de ruimtelijke vraagstukken gaat. Transformatie en ontwikkeling in crisistijden vragen om een andere benadering van urgente opgaven: niet alleen ontwerpen als reactie op een vraag, maar allianties smeden en zelf opgaven creëren. Daarmee sluit de IABR aan op de trend top-down benaderingen af te zweren en op zoek te gaan naar initiatieven van onderop, uit de samenleving. De curatoren spelen in op de veranderende rol van het ontwerp: "Design connects the dots, interpretes the questions, does not reduce complexities but still advances an integrated answer". Ontwerp moet verbinden en integreren.

De tentoonstelling in het NAI te Rotterdam bestaat uit een presentatie van 33 projecten die alternatieve manieren van stadsontwikkeling laten zien. Er zijn drie testsites waar sinds 2009 samenwerkingsverbanden en experimenten zijn opgebouwd: in Rotterdam, Istanbul en Sao Paulo. Daarnaast is in 2011 een atelier gestart waarbij aansluiting is gezocht op zeven Nederlandse projecten. Hierin is nader onderzocht wat de rol van het ontwerp in het politieke en economische krachtenveld kan betekenen. En als countersites zijn 23 projecten uit verschillende landen geselecteerd. Deze overweldigende veelheid aan projecten vormt de achilleshiel van de tentoonstelling. Complexe verhalen zijn moeilijk over te brengen in beelden, hoezeer men daar ook zijn best voor heeft gedaan met films, maquettes en beeldmateriaal. De verhalen achter de beelden zijn belangrijker, maar moeilijk overdraagbaar. Dat geeft aan waar design en ontwerp hun limiet bereiken en niet meer leidend zijn in de complexe processen die ten grondslag liggen aan de hedendaagse stadsontwikkeling. De stelling dat het initiatief verschuift van een sturende overheid naar flexibele collectieven wordt door de getoonde projecten niet bevestigd. In vrijwel alle gevallen zijn nog steeds de overkoepelende overheidsinstanties

verantwoordelijk, of zijn de makers afhankelijk van forse overheids subsidies.

Wel wordt duidelijk dat de architect zijn positie en rol zal moeten veranderen. Een nieuwe generatie ontwerpers is bezig met initiatieven (voornamelijk in stedelijke gebieden) om een adequaat antwoord te vinden op de eigentijdse uitdagingen. Zij kunnen immers geen beroep meer doen op een economie die sinds 2008 is weggefallen. Markus Miessen gaf dat al aan in het boek *Did someone say participate?* uit 2006: "This change of the architect's role in practice is often being generated by an idealistic

vision regarding societal participation." Participatie is een manier van werken waarmee ontwikkelingen doorgaan en waarin ontwerpers een belangrijke rol kunnen spelen. Allianties smeden en verdienmodellen genereren vereist de deelname van meerdere betrokken groepen en individuen. Dat daar de rol van de overheid en de politiek nog steeds belangrijk in is, toont ook deze Biënnale aan. Dat zij opnieuw de stad als onderwerp heeft kan niet alleen als een waarschuwing aan architecten worden gezien, maar ook als een aansporing: architecten, participeer!

Test Site Rotterdam is een meerjarig project van de IABR en architectenbureau zus. Het is gericht op Rotterdam Central District, het gebied tussen Centraal Station, Weena en Pompenburg. Met kleine ingrepen, waaronder de Luchtsingel, wil zus op een betaalbare manier de kwaliteit van het gebied verbeteren. De uitdaging is om dit stadsdeel zodanig te transformeren dat het weer een levendig onderdeel van de stad wordt.

Op Test Site Rotterdam wordt geëxperimenteerd met strategieën om het hart van de stad te ontwikkelen via alternatieve vormen van financiering, planningsprocessen en ontwerpinstrumenten. Projecten zijn onder andere de Daktuinen, Park Pompenburg, Biergarten Rotterdam en de Luchtsingel.